

Kultūrinė, socialinė patirtis vertinimo normose yra sutartinės sąvokos. Kultūrinė patirtimi laikoma:

- Rėmimasis **vertingais** grožinės literatūros ir kitų meno rūšių (dailės, muzikos, teatro, kino, fotografijos ir kt.) kūriniais;

Svaraus argumentavimo pavyzdys

„Buvimas laisvu žmogumi gali būti suvokiamas kaip atsiskyrimas nuo visuomenės ir pasinėrimas į vienatvę. Tuomet nutraukiami bet kokie įsipareigojimai, atsisakoma priklausomybės socialiniam sluoksniui, socialinėms organizacijoms, atsisakoma priklausymo bendruomenei. Tačiau toks nepriklausomybės siekimas veda į visišką izoliaciją. Tokią, kaip H. Hesės stepių vilko. Nors, sėdėdamas vienas savo cigarų dūmuose skendinčiame kambaryje, jis ir buvo laisvas nuo bet kokių įsipareigojimų kitiems, ilgainiui tapo savo paties vienatvės įkaitu. Todėl negalėjo jaustis visiškai laisvas. Šis personažas, laikęs save atskalūnu ir netinkamu visuomeniniams ryšiams, vis dėlto viso to ilgėjosi. Taigi net būdamas teoriškai nuo nieko nepriklausomas, stepių vilkas buvo įkalintas savo neperžiangiamos vienatvės sienos ir savo ilgesio. Taigi socialinės priklausomybės nebuvimas laimės nesuteikia. Ir net atvirkščiai.“ (1)

- Rėmimasis kultūros istorijos faktais ir reiškiniais (religijos, menininkų biografijomis ir pan.)

Svaraus argumentavimo pavyzdys

Išsikovojus laisvę, dažnai pamirštama ją puoselėti. Puikus to pavyzdys esame mes patys, lietuviai. Dažnai girdime aukštinant mūsų protėvių ir senelių kovas už laisvę, bet ar dažnai kalbama apie tai, kas buvo po to, pagaliau Lietuvai tapus nepriklausoma Respublika? Maironis, garsiausias lietuvių tautos šauklis kovai už tėvynę, tikėjęs laisvos valstybės idealais, nusivylė, pamatęs, kaip, išsikovoję nepriklausomybę, lietuvių tauta vėl paskendo kasdieniniuose rūpesčiuose ir užmiršo kurti savo laisvę. Manau, teisinga sakyti, jog žmonės, nepuoselėjantys savo laisvės, vargu ar gali vadintis išties laisvais žmonėmis. (1)

- Šiuolaikinės kultūros formų ir reiškinių (muziejų, festivalių ir pan.) suvokimas ir vertinimas

Svaraus argumentavimo pavyzdys

Kiekvienais metais, ypač šiltuoju periodu, visame pasaulyje vyksta įvairūs renginiai po atviru dangumi. Kiekvienas jų orientuotas į tam tikrą žmonių grupę, turinčią bendrų interesų muzikos, kūrybos ar kitose srityse. Jau dešimtus metus Lietuvoje vykstantis festivalis „Mėnuo Juodaragis“ sujungia tiek įvairiais muzikos stiliais grojančius muzikantus, tiek amatininkus (kalvius, audėjus, pynėjus), tiek žmones, kurie tiesiog domisi senąja baltų kultūra. Festivalyje galima apsilankyti aktualiose paskaitose ir mokymuose, jo metu nesunku susitikti su bendraminčiais. Panašaus pobūdžio renginys vyksta Kernavėje, o jo pavadinimas „Gyvosios archeologijos dienos“ leidžia nuspėti, kad svarbiausias jo tikslas - visuomenės supažindinimas su senovės tradicijomis ir istorija. Jau kelerius metus Lietuvos Jaunimo Organizacijų Taryba organizuoja išvyką „Misija - Sibiras“. Perėjęs sunkią atranką, šiais metais galimybę vykti į Rusijos šiaurę gavo ir vienas kriūkietis. Rajono spaudoje išspausdintame straipsnyje jis teigia, kad ten tvarkęs tremtinių kapus ir yra labai svarbu puoselėti savo tautos praeities simbolius. Tai įvykdyti galime įvairiomis formomis, tiek dalyvaujant tam skirtose akcijose, tiek besidomint, nebūnant abejingu (2).

Dabartinei vartotojiškai visuomenei forma dažnai yra svarbesnė nei turinys. Todėl norint supažindinti žmones su dažnai nepatraukliu dalyku, istorija, reikia gerai apgalvoti, koku būdu tai padaryti. Vienas geriausių pavyzdžių, kurį teko matyti - F. Kafkos muziejus Prahoje. Pastato planas grįstas labirinto principu, o tamsios spalvos, psichodelinė muzika ir bendra atmosfera labiau primena ne muziejų, o tokį pasaulį, kokį savo knygomis mėgina perteikti pats rašytojas. Mistiškai pateikiami ir faktai - video instaliacijose rodomi jo piešiniai, pakėlę vieno ant sienų kabančio telefonų ragelį galima paklausyti garsiai skaitomų ištraukų iš F.. Kafkos kūrinių, o klaidžiojant po „labirintą“ nesunku rasti informacijos apie jo gyvenimą. Tai kuria baugią atmosferą, bet kartu ir žadina smalsumą, kuris yra reikšmingiausia jėga visų laikų visuomenėje.(2)

➤ Rėmimasis lietuvių ir visuotinės kultūros ženklais

Svaraus argumentavimo pavyzdys

Laisvą žmogų užgriūna ne tik daugybė naujovių, bet ir didelė atsakomybė. Jis atsakingas ne tik už save, bet ir už savo aplinką ar valstybę, kurią pats kurti jis išsikovojo teisę. Visa tai būtų lengviau įsivaizduoti, jei kalbėtume apie konkretų žmogų, visą gyvenimą dirbusį durininku didelėje įmonėje ir staiga tapusį jos prezidentu. Iš pirmo žvilgsnio atrodo, jog jam labai pasisekė: jis tapo galingu, nepriklausomu, neprivalančiu niekam įtikti. Tačiau pamėginkime įsivaizduoti, kokia jam teko atsakomybė: anksčiau jo pareiga tebuvo laiku ateiti į darbą ir vykdyti aiškius nurodymus, o dabar nuo jo priklauso visos įmonės, šimtų jos darbuotojų likimas. Dar aiškesnis pavyzdys būtų marionetės lėlių teatre. Marionetė – lėlė, kažkieno kito tampoma už virvelių, daranti kažkieno kito sugalvotus veiksmus ir darbus, sakanti kažkieno kito žodžius. Ir staiga virvelės nutrūksta – marionetė laisva! Svajonės išsipildymas? Galbūt. Tačiau juk dabar marionetei irėjimo kryptį, ir darbus, ir žodžius pasirinkti teks pačiai. Argi žmogus, ką tik atgavęs laisvę, nepanašus į nuo virvelių nutrūkusią marionetę? Taigi, galima teigti, jog laisvė – tai ne tik teisė elgtis laisvai, bet ir pareiga rinktis atsakingai bei teisingai. (1)

➤ Rėmimasis kultūros autoritetų mintimis

Svaraus argumentavimo pavyzdys

Manau, kad kalbant apie laisvę, ypač svarbu pastebėti, jog ji būna dvejopa: išorinė ir vidinė. Žmonėms, kurie yra išoriškai laisvi, svarbu gyventi nepriklausomoje valstybėje, kuri nevaržo tikėjimo, žodžio, gyvenimo būdo ir kitų laisvių. Daugeliui žmonių tai ir yra laisvė – būti nevaržomiems kitų. Bet ar draudimas tikėti Dievą, kalbėti gimtąja kalba, alsuoti savo tėvynės dvasia gali pakeisti vidinę žmogaus laisvę? Kaip yra pasakęs žymus rašytojas A. Camus, žmogus nenugalimas – jį galima tik sunaikinti. Taip pat ir su vidine laisve. Žmogų gali sunaikinti, bet jo tikėjimo ir vidinės laisvės nenugalėsi. Šį teiginį galima pagrįsti ir istoriniais faktais. XIX amžiaus pabaigoje caro valdžios bandymai nutautinti lietuvius, „atgaivinti rusiškuosius pradus“ draudžiant lietuvišką spaudą, uždariant lietuviškas mokyklas ir vietoj jų steigiant rusiškas, nebuvo sėkmingi. Per daug žmonės norėjo kalbėti lietuviškai, per daug norėjo eiti į savo bažnyčią, per daug norėjo skaityti lietuviškas knygas, per daug buvo laisvi? Juk toks užsispyrimas, atkaklumas ir išmoningumas siekiant užsibrėžto tikslo ir yra laisvo žmogaus požymis. Jo vidinės laisvės nepažabos išoriniai veiksniai (sienos, draudimai). Vidinė laisvė ir išorinė laisvė – du skirtingi dalykai. Išorinė, matyt, būdinga paviršutiniškiems žmonėms, kurie su viskuo susitaiko, net su nelaisve; vidinė laisvė būdinga tik „plačiai“ mąstančiam, žinančiam ko nori žmogui, kuris visuomet išliks laisvu, net jei jo tikėjimo, žodžio teisės bandys suvaržyti. (1)

Socialine patirtimi laikoma:

- Socialinio gyvenimo realijos (visuomeninės akcijos, organizacijų veikla, pilietinės akcijos, poelgiai, sulaukę atgarsio visuomenėje ir pan.)

Svaraus argumentavimo pavyzdys

Kiekvienais metais, ypač šiltuoju periodu, visame pasaulyje vyksta įvairūs renginiai po atviru dangumi. Kiekvienas jų orientuotas į tam tikrą žmonių grupę, turinčią bendrų interesų muzikos, kūrybos ar kitose srityse. Jau dešimtus metų Lietuvoje vykstantis festivalis „Mėnuo Juodaragis“ sujungia tiek įvairiais muzikos stiliais grojančius muzikantus, tiek amatininkus (kalvius, audėjus, pynėjus), tiek žmones, kurie tiesiog domisi senąja baltų kultūra. Festivalyje galima apsilankyti aktualiose paskaitose ir mokymuose, jo metu nesunku susitikti su bendraminčiais. Panašaus pobūdžio renginys vyksta Kernavėje, o jo pavadinimas „Gyvosios archeologijos dienos“ leidžia nuspėti, kad svarbiausias jo tikslas - visuomenės supažindinimas su senovės tradicijomis ir istorija. Jau kelerius metus Lietuvos Jaunimo Organizacijų Taryba organizuoja išvyką „Misija - Sibiras“. Perėjęs sunkią atranką, šiais metais galimybę vyksti į Rusijos šiaurę gavo ir vienas kriūkietis. Rajono spaudoje išspausdintame straipsnyje jis teigia, kad ten tvarkęs tremtinių kapus ir yra labai svarbu puoselėti savo tautos praeities simbolius. Tai įvykdyti galime įvairiomis formomis, tiek dalyvaujant tam skirtose akcijose, tiek besidomint, nebūnant abejingu. (2)

Galima teigti, kad žmogaus asmeninė laisvė dvidešimtpirmame amžiuje yra klaidingai įsivaizduojama kaip nenuginčijama teisė daryti ir gauti viską, ką tik nori, neperžengiant svarbiausių įstatymų ribų. Žmonės nesibodi aktualinti, viešinti savo teises, reikalauja būti suprasti, įvertinti, nori daryti viską, kas tik jiems leidžiama. Puikus pavyzdys – nuolatiniai policininkų ir vieno verslininko susidūrimai prieš keletą metų rodyti per LTV laidą „Keliai. Mašinos. Žmonės.“. Tuomet verslininkas pats važiuodamas gatve ir pamatęs policijos pareigūnus specialiai prasižengdavo. Policijos automobiliui jį pasivijus ir sustabdžius vairuotojas, pavyzdžiui, neatidarydavo lango arba durelių, nerodydavo savo vairuotojo pažymėjimo, atsikalbinėdavo lipti į pareigūnų automobilį, motyvuodamas tuo, kad policininkų automobilis ne tam tikrų spalvų ar kad policininkai su juo šiurkščiai šneka. Viskas buvo nufilmuojama slapta kamera ir paskui rodoma per laidą „Didvyris! Puikus pavyzdys! – visai neironiškai šaukdavo internetiniai komentatoriai. Taip visuomenė, o ypač jaunoji karta, būdavo paskatinama ginčytis, nenusileisti, įrodinėti savo teises ne tik policijos pareigūnams, bet ir medikams, mokytojams, valdininkams... Tačiau ar tuomet jie nepamiršdavo savo pareigų? Juk tik pareigos leidžia naudotis savo teisėmis. Tai reiškia, jog kiek turi pareigų, tiek turi ir teisių. Tai ir yra asmeninė laisvė. Gaila, tačiau XXI a. daug žmonių šią taisyklę pamiršta ir pirmiausiai prisimena tik savo teises ir laisves. (1)

- Politikos realijos;
- Rėmimasis visuomenės, mokslo, politikos autoritetų mintimis:

Svaraus argumentavimo pavyzdys

Taip, po truputį smukdome save, prisigalvodami naujų išradimų ir instrukcijų kaip jais naudotis. Tampame tobulejančiais robotais, pavaldžiais visagaliui kompiuteriui. Žinoma, daug atsirastų žmonių norinčių prieštarauti ir sakančių, jog turėdami daugiau patogumų turime daugiau laiko, daugiau tos išsvajotos laisvės. Tik ar ta laisvė nėra fikcija? Po darbų sukame betoniniais šaligatviais namo nežiūrėdami į šalį. Kodėl? Taip, taip, juk palikome skalbyklę ar indaplovę įjungtą namie, baisu, kad gali užsidegti. Grįžę ir sutvarkę tai, dėl ko taip skubėjome, automatiškai sėdame prie televizoriaus žiūrėti niekuo neišsiskiriantį filmą. Anna Lauders kartą yra pasakiusi, jog televizija mums parodė, kad žmonės verčiau žiūrės į bet ką, negu vienas į kitą. Taip, manau, ir tampame technikos vergais (1).

➤ Rėmimasis istorijos žiniomis;

Svaraus argumentavimo pavyzdys

Bėda, kad gyvendamas tarp kitų, žmogus negali būti visiškai laisvas, nes jis priklauso nuo aplinkinių nuomonės. Kiekviena visuomenė turi ne tik oficialius įstatymus, kurių būtina laikytis, bet ir elgesio normas, nerašytas taisykles, etiketą, kurie nėra privalomi, tačiau nepaisant jų galima susikurti nekoki įvaizdį, tapti pajuokos objektu ar net būti visai atstumtam kitų. Baimė nepritapti yra tokia didelė, kad net galingiausi, genialiausi pasaulio žmonės jai paklūsta. Didysis prancūzų imperatorius Napoleonas, tapęs monarchu, norom nenorom turėjo taikytis prie karališkojo etiketo. Jis sukandęs dantis vilkėjo nepatogius rūmų drabužius, valgė prie serviruoto stalo ir kiekviename žingsnyje kentė pažų reveransus. Žmogus, užkariavęs pusę Europos, vertęs jam lenktis karalius ir imperatorius, genialus karo vadas ir geras matematikas, po karūnacijos nusivilkęs savo mantiją, atsiduso: „pagaliau galiu kvėpuoti!“ Taigi šis didis žmogus buvo beviltiškai įkalintas visuomenės normų ir aplinkinių požiūrio. (1)

➤ Rėmimasis autentiškais liudijimais

Svaraus argumentavimo pavyzdys

Žinoma, mūsų krašto istorija jaudina, nes negalime būti abejingi tam, ką patyrė mūsų seneliai, giminės ar kaimynai. Tai galiu patvirtinti ir savo patyrimu. Anksčiau mokydamsi apie žydų genocidą Lietuvoje nekreipdavau dėmesio į didžiulius aukų skaičius. Tai nepaliesdavo mano jausmų, kol tėtis nepapasakojo vienos stulbinančios istorijos apie mano senelį. Sužinojau, kad kai vokiečiai buvo užėmę mūsų gimtąją Garliavos kraštą, mano senelis buvo jaunas vaikinąs. Vieną dieną į miestelį atvyko kariai, suėmė ir sugaudė vietinius žydus ir garliaviečiams liepė juos vesti prie netoliese esančios Jiesios upės. Mano seneliui taip pat buvo įsakyta eiti kartu. Nujausdamas, kas atsitiks, jis pasitaikius progai pasislėpė rugiuose. Tris dienas išgulėjo laukuose misdamas nokstančiais javais, nes negalėjo grįžti namo, kad vėl nepagautų vokiečių kariai. Senelis gerai girdėjo šūvius, žydų moterų, vyrų ir net vaikų klyksmą. Žudynių vietoje dar ilgai mėtėsi lavonai. Sunku suvokti, ką turėjo jausti senelis, būdamas tokių žiaurių įvykių liudininku. Kai tokių baisių istorijų išgirdau apie savo artimų žmonių, žydų genocidą suvokiau ne tik protu, bet ir širdimi. Todėl sava istorija yra jaudinanti ir nepamirštama. (2)

Kita vertus šiandieną atsiranda žmonių, kuriems įdomi mūsų praeitis, tuometinių šviesių žmonių praeitis, jų likimai. Puikiu pavyzdžiu galėtų būti Vilniaus Universiteto mokslininkų ir archeologų būrys tyrinėjęs Jono Purino (mokslininko) gyvenamąją vietą, jo biografiją. Praeitą vasarą archeologai atkasė gyvenamojo namo pamatus, išvalė šalia esančias kūdras, kur buvo auginamos žuvys, sutvarkė didžiulį sodą bei pasodino simbolinį ąžuoliuką. Po to apsilankė pas mano senelį, kuris yra tikras Jono Purino sūnėnas. Jis pasakojo dviem studentėm savo prisiminimus apie šį mokslininką, jo gyvenimo istoriją. Visi užrašai keliavo į archyvą ir buvo žadėta išleisti knygą. Trumpai tariant visgi yra žmonių, kuriems istorija yra reikšminga. (2)

➤ Rėmimasis populiariosios masinės kultūros (žiniasklaidos, filmų ir pan) pavyzdžiais

Asmeniniu patyrimu laikoma rėmimasis savo, šeimos narių, kitų artimųjų, draugų patyrimu;